

Cemil Meriç

10.Uluslararası Sosyal Bilimler ve Spor Kongresi

Tam Metinli Kitabı

23-25 Kasım 2018, Hatay / Türkiye

Editörler

Ender Eyuboğlu - Sami Baskın

Yayın No.: 03

ISBN: 978-605-81236-2-5

Yayımlanma tarihi: 24 Aralık 2018

10. Uluslararası Sosyal Bilimler ve Spor Kongresi Tam Metin Kitabı

Editörler: Ender Eyuboğlu - Sami Baskın

Saybilder Yayıncılık Sertifika No: 77535

Genel Yayın Yönetmeni: Sami BASKIN

Sayfa Tasarım: Tuğba Ünver Kocadağ

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

1. Basım, Elektronik Kitap (Çevrim içi / Web tabanlı)

210 x 297 mm

Kaynakça var, dizin yok.

ISBN 978-605-81236-2-5

1. Spor 2. Sosyal bilimler 3. Tebliğler

Çevrimiçi PDF yayın

Yayımlandığı İnternet Ortamı: www.isscongress.org

Genel Müracaat:

Saybilder - Yeni Pazar Mah. Ali Okumuş Cad. Mevlana Sitesi A Blok ÇAYELİ / RİZE

Kurullar

Düzenleme Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Faruk Yamaner

Dr. Öğretim Üyesi Sami Baskın

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Bououchma Elhadi - Institute of Humanities and Social Sciences University
Center (Cezair)

Prof. Dr. Jerzy Kosiewicz - President of ISSSS- (Polonya)

Prof. Dr. Tamas Sterbenz - Sport University (Macaristan)

Prof. Dr. Tamasne Foldes - Emekli Öğretim Üyesi (Macaristan)

Dr. Öğretim Üyesi Asad Layek - Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğretim Üyesi Ferman Konukman - Katar Üniversitesi (Katar)

Dr. Öğretim Üyesi Yuliia Tarasiuk - I.I.Mechnikov National University (Ukrayna)

Sekreteryas

Ar. Gör. Tuğba Kocadağ Ünver - Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Türkiye)

Ar. Gör. Özlem Gedikli - Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Türkiye)

BİLİM VE DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Abdelghanie Ennam

Ibn Tofail University (Fas)

Prof. Dr. Adnan Kan

Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ahmad Alhosain

Şam Üniversitesi (Suriye)

Prof. Dr. Ahmad Mohamad Wais

Bahreyn Üniversitesi (Bahreyn)

Prof. Dr. Ahmet Nedim Serinsu

Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ali Ahmet Doğan

Kırıkkale Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ali Sinan Bilgili

Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ali Utku

Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Asım Yapıcı

Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ayşen Güre

Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Bekir Buluç

Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Bekir Tatlı

Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Cafer Şen

Dokuz Eylül Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Cemile Arzu Aytekin

Dokuz Eylül Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Cengiz Gündoğdu

Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Cevdet Kılıç

Trakya Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Duygu Arıkan

Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Elif Dikmetaş Yardan

Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Emanuele Isidori

Universita Degli Sutidi Di Roma' Foro Italico' (İtalya)

Prof. Dr. Erdal Zorba

Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Erdoğan Başar

Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Erdoğan Erbay

Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Eyüp Sarıtaş

İstanbul Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Fethi Gedikli

İstanbul Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Gülay Ekici

Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Halil İbrahim Bulut

İstanbul Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hanife Dilek Batıslam

Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hanife Nalan Genç

Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hanifi Vural

Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hasan Çiçek

Yüzüncü Yıl Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hasan Yener

Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hatice Şirin User

Ege Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hayati Akyol

Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hidayet Aydar

İstanbul Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. İhsan Çapcıoğlu

Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. İhsan Çiçek

Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. İlhan Öztürk

Çağ Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. İlknur Aydın Avcı

Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. İlyas Topsakal

İstanbul Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. İsmail Tuncer

Mersin Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. İsmet Boz

Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Kemal Doymuş

Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Kemal Tamer

Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Kenan Arınç

Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Kürşat Yenilmez

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

(Türkiye)

Prof. Dr. M. Aytül Kasapoğlu

Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Medine Sivri

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

(Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Akif Ziyagil

Mersin Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Ali Kırmızı

Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Günay

Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Taşpınar

Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Tayfun Amman

Sakarya Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Yavuz Erler

Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Metin Eker

Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mitat Koz

Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mohammed T. Bani Salameh

Yarmouk Üniversitesi (Ürdün)

Prof. Dr. Muna Yüceol Özezen

Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Muslih Abdel Fattah Najjar

Hashemite Üniversitesi (Ürdün)

Prof. Dr. Mustafa Böyükata

Yozgat Bozok Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Muzaffer Sümbül

Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Nazire Akbulut

Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Necla Türkoğlu

Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Niyazi Akyüz

Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Nuran Öztürk

Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Orhan Kurt

Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Osman Bilen

Dokuz Eylül Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Osman İmamoğlu

Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Osman Köksal

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

(Türkiye)

Prof. Oya Sipahioğlu

Dokuz Eylül Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Robert Schneider

The College At Brockport, State University

Of New York (ABD)

Prof. Dr. Sadullah Sakallıoğlu

Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Serap Çabuk

Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Serkan Yılmaz Kandır

Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Seyfettin Artan

Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Sevgi Koyuncu

Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Sinan Öge

Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Süleyman Dönmez

Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Şinasi Akdemir

Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Talip Atalay

KKTC Din İşleri Başkanı (KKTC)

Prof. Dr. Temel Öztürk

Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Timur Gültekin

Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Uğur Ünal

Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ülkü Eliuz

Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ülkü Eser Ünal

Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Vahit Göktaş

Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Vedat Ceyhan

Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Veli Duyan

Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Yakup Civelek

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Yaşar Sarı
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
(Türkiye)

Prof. Yeşim Alkaya Yener
Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Yusuf Budak
Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Yusuf Gelişli
Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Yusuf Yanar
Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Yüksel Kaştan
Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Abdülmecit Canataş
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Ahmet İnanır
Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Cuma Bozkurt
Gaziantep Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Cihan Seçilmiş
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
(Türkiye)

Doç. Dr. Erkan Demirkan
Hitit Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Hasan Çukur
Dokuz Eylül Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Hanifi Murat Mutlu
Gaziantep Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Md. Ashrafuzzaman
University Of Chittagong (Bangladeş)

Doç. Dr. Mustafa Oner Uzun
Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Özgür Alparslan
Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Stevo Popovic
University Of Montenegro (Karadağ)

Doç. Dr. Şaban Çetin
Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Şule Yüksel Özmen
Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Coşkun Karaca
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğretim Üyesi Celal Varışoğlu
Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğretim Üyesi Behice Varışoğlu
Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Ahmad Tuama Halabi

Katar Üniversitesi (Katar)
Dr. Ahmad Yasouf
Lyon Üniversitesi (Fransa)

Dr. Ahmet Aktaş
Girne Üniversitesi (KKTC)

Dr. Cherifa Klai
Cezayir Üniversitesi (Cezayir)

Dr. Delloui Nasreddine
Mascara Üniversitesi (Cezayir)

Dr. Ender Eyuboğlu
Bartın Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Hasan Fehmi Mavi
Eastern Ilinoid University (ABD)

Dr. İrem Eğriboz Bozkurt
Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)

Dr. John Hoon Yu
Glenville State College (ABD)

Dr. Muhemmed Kesgin
Rochester Institute Of Technology (ABD)

Dr. Muzaffer Uysal
University Of Massachusetts Amherst
(ABD)

Dr. Sheeba Farhan
Eastern Command Nursing College
(Hindistan)

ÖN SÖZ

10. Sosyal Bilimler ve Spor Kongresi, *Hatay Büyükşehir Belediyesi* ev sahipliğinde 23-25 Kasım 2018 tarihlerinde gerçekleşti. Bu etkinlik Türkiye'nin en büyük mütefekkirlerinden biri olan Cemil Meriç'e adanmıştır. Cemil Meriç; yazar, çevirmen ve bir düşünür olarak, başta dil, tarih, edebiyat, felsefe ve sosyoloji olmak üzere sosyal bilimlerin birçok alanında özgün fikirlerini dile getirmiş önemli bir Türk aydınıdır. Kendisini, "yazar ve hocayım. Başlıca işim düşünmek ve düşündüklerimi cemiyete sunmaktır." diye tanımlayan özgün bir fikir adamına adanmış bu kongrede katılımcılar ülkemizin önemli sosyologlarından biri olan Cemil Meriç'in kızı *Prof. Dr. Ümit Meriç* hanımefendinin ağzından babasının hayat hikâyesini dinleme fırsatı buldular. Prof. Dr. Ümit Meriç, yaklaşık iki saat "Benim Babam, Cemil Meriç" adlı bir söyleşi gerçekleştirdi.

Cemil Meriç - 10. Sosyal Bilimler ve Spor Kongresi, 23 Kasım günü Türkiye'nin önde gelen Türk Tasavvuf Müsiki sanatçılarından biri olan *Mustafa Demirci*'nin verdiği *Musikâr* konseri ile başladı. Mustafa Demirci'ye *Alper Akdeniz* ve *Serbülent Arpa* eşlik etti. Sonra sosyal bilimler ve spor ile ilgili bildirilerin sunumuna geçildi. 399 bilim insanı Cuma ve Cumartesi günlerinde 264 farklı bildiri sundu. Bu bildirilerin 28'si yabancı bilim insanları tarafından İngilizce ve Arapça sunuldu. Ülkemize gelip sunum yapan bu yabancı bilim insanlarının tam listesi şudur:

Belabdi Nabila	Cezayir
Nekkaa Zahia	Cezayir
Tahar Lakoues Ali	Cezayir
Soufi Abdelouaheb	Cezayir
Mounir Mouras	Cezayir
Maimoun Souheila	Cezayir
Elhadi Bououchma	Cezayir
Allaoui El Khamsa	Cezayir
Hamel Cheikh	Cezayir
Khemili Sahra	Cezayir
Walid Khaled Hammadi	Irak
Manaf Majid Hassn	Irak
Adnan Fadous Omar	Irak
Nasr Khalid Abdel Razzaq	Irak
Iman Ghanim Shareef	Irak
Amthal Shihab	Irak
Fadia Abdulrahman	Irak
Muna Hazim Yahya	Irak
Elabed Nabiha	Tunus
Dalila Chakroun	Tunus
Wafa Muhanna Al-Jaradin	Ürdün
Anas Alkalaileh	Ürdün

Mahmoud Ali Mohammad Al Omari	Ürdün
Ahmad Musalam Odeh Alhalibeh	Ürdün
Tareq F.S. Barbakh	Mısır
Buthaina Gasm Elseed Omer	Sudan
Fatahelrahman Eltahir Abdelrahman Hamed	Sudan
Awadh Abdullah M Alqahtani	Suudi Arabistan
Jerzy Edward Kosiewicz	Polonya
Tamasne Foldesy	Macaristan
Tamas Sterbenz	Macaristan
Reylin Maciejewski	Güney Kore

Görüldüğü gibi Cemil Meriç - 10. Sosyal Bilimler ve Spor Kongresine Türkiye dışından *Cezayir, Güney Kore, Irak, Macaristan, Mısır, Polonya, Sudan, Suudi Arabistan, Ürdün* ve *Tunus*'tan katılımcılar iştirak etmiştir. Bu bilim insanlarının bazıları davetli konuşmacı olarak katılım göstermiştir. Davetli konuşmacılar; *Türkiye* (Abdülmecit Canatak), *Cezayir* (Elhadi Bououchma), *Macaristan* (Tamasne Foldesy ve Tamas Sterbenz), *Polonya* (Jerzy Edward Kosiewicz), *Sudan* (Buthaina Gasm Elseed Omer) ve *Ürdün*'den (Wafa Muhanna Al-Jaradin) gelmiştir.

Cemil Meriç - 10. Sosyal Bilimler ve Spor Kongresi, konser ve sunumlar dışında bir de bir kişisel sergiye de ev sahipliği yaptı. *Zehra Vahapoğlu*, kutnu kumaşı ile birlikte kadife, Özbek ipeği kumaşlarından oluşan, kristal taş, inci, kesme-kum boncuk ve Türk işi desenlerle nakışlı ürünlerini sergiledi.

Kongrenin son günü, şehir gezisi yapıldı. Yerli ve yabancı katılımcılar, Vakıf Köyü, Musa Ağacı, Titus Tüneli, Harbiye Şelaleleri gibi şehir merkezinde bulunmayan ama Hatay'ın önemli tarihi ve kültürel noktalarını görme fırsatı buldular. Böylece kongre sürecine dahil olan bilim insanlarının bilimsel, kültürel ve tarihi konularda birbiriyle paylaşımda bulunmaları sağlanmış, kaynaşmaları ve yeni işbirlikleri kurmalarının önü açılmış oldu.

Bu etkinlikte büyük bir gayret gösteren, Anadolu misafirperverliğinin güzel bir örneğini sergileyen Hatay Büyükşehir Belediyesi mensuplarına, araştırmalarını paylaşmak üzere Hatay'a kadar gelen bilim insanlarına ayrı ayrı teşekkür ediyoruz. Dileğimiz aynı şevk ve heyecanla, benzer etkinliklerde bir daha bir araya gelmektir.

Saygılarımızla...

Prof. Dr. Faruk Yamaner - Düzenleme Kurulu Başkanı
Dr. Öğretim Üyesi Sami Baskın - Düzenleme Kurulu Başkanı

İÇİNDEKİLER

DARBE SÜREÇLERİNDE KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARININ ROLÜ: 15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİNDE MEDYANIN VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN KULLANILMASI	1
19. YÜZYILDA İSTANBUL’U MEKÂN OLARAK İŞLEYEN TÜRK EDEBİYATÇILAR	8
HALK EĞİTİMİ MERKEZLERİNİ TERCİH SEBEPLERİ İLE FİZİKSEL AKTİVİTE VE YAŞAM KALİTESİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ: ANTALYA İLİ ÖRNEĞİ.....	12
TÜRKİYE’DE FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALINDA 2015-2018 YILLARI ARASINDA YAYINLANAN DOKTORA TEZLERİNİN ANALİZİ.....	19
TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ DİLEKÇE YAZMA SORUNLARININ İNCELENMESİ.....	28
ERGENLERİN SİBER ZORBALIK VE MAĞDURİYETLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	39
KELAMİ TARTIŞMALARIN MÜSLÜMANLARIN AHLAK TELAKKİLERİNE ETKİLERİ: ÖZGÜR İRADE VE KADER	52
MATEMATİK VE FEN BİLGİSİ EĞİTİMİNDE ARTIRILMIŞ GERÇEKLİK: DOKÜMAN ANALİZİ ÖRNEĞİ.....	57
HİZMET İNOVASYONU UYGULAMALARINDA BİLGİ PAYLAŞIMI VE İŞGÖREN TATMİNİ: BİR ÇAĞRI MERKEZİ ÖRNEĞİ	65
GÖÇMENLERİN TOPLUMA ENTEGRASYONU AÇISINDAN BOŞ ZAMAN DEĞERLENDİRME SORUNLARI	72
AKTİF VİDEO OYUNLARI VE BOSU TOPU EGZERSİZLERİ ÇOCUKLARDA DİNAMİK DENGİYİ GELİŞTİREBİLİR Mİ?	78
ÖĞRETMENLERİN BİLİMSEL EPİSTEMOLOJİK İNANÇLARINA İLİŞKİN ALGILARI	82
ÖĞRETMEN ADAYLARININ BİLGİ OKURYAZARLIK VE GİRİŞİMCİLİK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	105
EDEBİ ESERİN TARİHSELLİĞİ ÜZERİNE BAZI MÜLAHAZALAR.....	115
OCKHAM’LI WILLIAM’IN FELSEFESİNDE TÜMELLER SORUNU	121
KÜRESEL ÇAĞDA SORUMLULUK: DİNDARLIĞIN SORUMLULUK DUYGUSU ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	126
GÜNÜMÜZ GENÇLİĞİNİN TEMEL SORUNLARI VE GENÇLERE SUNULAN DİN HİZMETLERİNE DAİR BİR ARAŞTIRMA: BELEN ÖRNEĞİ	144
HALEP MAARİF MÜDÜRÜ KEMAL HALİL BEY’İN ANTAKYA NUSAYRİLERİ İLE İLGİLİ LAYİHASI (1892).....	153

TÜRKİYE’DE FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALINDA 2015–2018 YILLARI ARASINDA YAYINLANAN DOKTORA TEZLERİNİN ANALİZİ

Rıdvan DEMİR

GİRİŞ

İlahiyat Fakültelerinde son yıllarda Felsefe ve Din Ana Bilim Dallarında ilgili alana iyi derecede katkıda bulunan birçok tez ve makale yayınlanmasıyla (Taşkıran, 2013; Topdemir, 2009; Aşıkoğlu, 2011; Sain, 2014; Sümer, 2015; Öncü, 2015; Yavuz, 2015; Aybey, 2015) alanda hazırlanan doktora tezlerinin genel olarak eğilimini analiz eden çalışmalara da ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Bu doğrultuda bu çalışma, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dallarında yayınlanan doktora tezlerinin genel anlamda bir devamı ve tamamlayıcısı olarak kabul edilebilir. Dolayısıyla bu araştırmanın amacı Türkiye’de Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dallarında 2015–2018 yılları arasında yayınlanan doktora tezlerinin çeşitli açılardan incelenmesidir. Bu çalışma, ülkemizde Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dallarında yapılan kapsamlı doktora çalışmalarının mevcut durumu hakkında genel bir fikir sunulmasına katkı sağlayacaktır. Böylelikle bu çalışma aynı zamanda ilgili akademisyenlere ve kurumlara rehber olması açısından önem taşımaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışma nitel desene göre desenlenmiştir. Analiz tekniği olarak içerik analiz tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi; bir araştırma alanında hâlihazırda mevcut olan alanyazını değerlendirmeye yardımcı olur (Falkingham & Reeves, 1998). Bu analiz tekniğinde “dokümanlar” birincil veri kaynaklarıdır (Creswell, 2005). Bu çalışmada analiz edilen dokümanlar ise, araştırmanın temel amacıyla uyumlu olarak, Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezine kayıtlı ve Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalında 2015–2018 yılları arasında yayınlanan doktora tezleridir.

Çalışma Evreni

Bu çalışmaya dâhil edilen doktora tezleri belirlenebilmek amacıyla Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi veri tabanı kullanarak (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>) ayrıntılı bir araştırma yapılmıştır. Arama ölçütü olarak detaylı arama sekmesinde “ana bilim dalı” satırı " Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dal" seçilerek süre sınırı olarak 2015–2018 yılları arası seçilmiştir. Veriler 2018 yılının nisan ayında toplanmıştır. Dolayısıyla bu aydan sonraki yayınlanan çalışmalar analize dâhil edilmemiştir. Aynı zamanda sadece izinli doktora tezleri araştırmaya dâhil edilmiştir. Dolayısıyla bu durum çalışma için sınırlılık oluşturmaktadır.

Verilerin Analizi

Veriler analiz edilirken içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Bu teknik Sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan bir teknik olmakla birlikte belirli kurallar içeren kodlamalarla var olan bir metni, bazı kelimelerin daha ufak içerik kategorileriyle özetlendiği; sistematikliği ve yinelenebilirliği ön planda olan bir tekniktir (Büyüköztürk vd. 2013). Bu araştırmada olduğu gibi de yazılı materyallerin analizinde de sıklıkla kullanılır (Patton, 2002).

Analize tabi tutulan doktora tezlerinin incelenmesi amacıyla öncelikli olarak araştırmacının oluşturduğu içerik analizi formu kullanılmıştır. Bu araştırmadan elde edilen bulgular araştırmanın amacına paralel olarak daha basit bir şekilde sunulabilmesi açısından alt başlıklar halinde ifade edilmiştir. Analize tabi tutulan doktora tezleri araştırmacının hazırladığı içerik analizi formunda bulunan temalar içerisinde kodlanmıştır. Aynı zamanda analize tabi tutulan doktora tezlerinin bir kısmı (10 doktora tezi) rastgele belirlenerek bu tezler

farklı kodlayıcılar (2) tarafından ayrı ayrı kodlanmış, bu kodlamalar arası tutarlılık incelenmiştir. Bu incelemede Miles & Huberman (1994) tarafından önerilen formül (güvenirlilik=uzlaşma sayısı/(uzlaşma sayısı+uzlaşmama sayısı) kullanılmıştır. Kodlayıcılar arası uyum tam çıkmış ve tutarlılık açısından bir sıkıntı olmadığı kanıtlanmıştır (Miles & Huberman, 1994). Veriler nicel olarak sunulurken ise SPSS 22,0 veri analizi bilgisayar yazılımı kullanılmış, yüzde-frekans değerlerinden yararlanılmıştır. Geçerlik ve güvenirlik adına ayrıca nesnel olunmaya dikkat edilmiş, tüm sonuçlar uzmanların görüşlerine sunulmuş, gerektiği noktalarda düzeltmeler yapılmış, böylelikle araştırmacının kendini ve tüm süreci sorgulayarak gerçek verileri yansıtıp yansıtmadığına bakılmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya Dâhil Edilen Doktora Tezlerinin Yayınlandığı Yıl, Üniversite ve Yazım Dili

Başlangıç olarak analize dâhil edilen tezlerin kabul yılları tablo1’de verilmiştir.

Tablo1. Araştırmaya Dâhil Edilen Doktora Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
	f	%
2015	47	51,1
2016	23	25
2017	18	19,6
2018	4	4,3
Toplam	92	100

Tablo1’e göre tezlerin %51,1’i 2015 yılında, %25’i 2016 yılında, %19,6’sı 2017 yılında ve son olarak %4,3’ü 2018 yılında yayınlanmıştır. Bu tezlerin hazırlandıkları üniversitelere göre dağılımı ise tablo2’de verilmiştir.

Tablo2. Araştırmaya Dâhil Edilen Doktora Tezlerin “Üniversite” Değişkenine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
	f	%
Ankara Üniversitesi	18	19,6
Süleyman Demirel Üniversitesi	14	15,2
Atatürk Üniversitesi	8	8,7
Marmara Üniversitesi	8	8,7
Erciyes Üniversitesi	7	7,6
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	7	7,6
Uludağ Üniversitesi	6	6,5
İstanbul Üniversitesi	4	4,3
Cumhuriyet Üniversitesi	3	3,3
Çukurova Üniversitesi	3	3,3
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	3	3,3
Dokuz Eylül Üniversitesi	2	2,2

Fırat Üniversitesi	2	2,2
Hitit Üniversitesi	2	2,2
Necmettin Erbakan Üniversitesi	2	2,2
Sakarya Üniversitesi	2	2,2
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	1	1,1
Toplam	92	100

Tablo2'ye göre tezlerin 18'i (%19,6) Ankara Üniversitesi'nde, 14'ü (%15,2) Süleyman Demirel Üniversitesi'nde, 8'i (%8,7) Atatürk Üniversitesi'nde, aynı şekilde diğer bir 8'i (%8,7) Marmara Üniversitesi'nde, 7'si (%7,6) Erciyes Üniversitesi'nde, benzer şekilde 7'si (%7,6) Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde, 6'sı (%6,5) Uludağ Üniversitesi'nde, 4'ü (%4,3) İstanbul Üniversitesi'nde, 3'er tez (%3,33) Cumhuriyet, Çukurova ve Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde, 2'şer tez (%2,22) Dokuz Eylül, Fırat, Hitit, Necmettin Erbakan ve Sakarya Üniversitesi'nde ve son olarak 1 tez (%1,11) ise Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde hazırlanmıştır. Hazırlanan bu tezlerin yazım dili ise tablo3'te verilmiştir.

Tablo3. Araştırmaya Dâhil Edilen Doktora Tezlerin “Yazım Dili” Değişkenine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
	f	%
İngilizce	2	2,2
Türkçe	90	97,8
Toplam	92	100

Tablo3'e göre analiz edilen tezlerin 90'ının Türkçe olarak yazıldığı görülmektedir. Diğer taraftan 2'sinin ise İngilizce dilinde hazırlandığı veri tabanına kayıt esnasında belirtilmişse de bunların detaylı incelenmesi yapıldığında sadece birinin yazım dilinin İngilizce olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla çalışmaların birisi hariç diğerlerinin Türkçe dilinde hazırlandığı tespit edilmiştir. Burada veri tabanına kayıt yapılması esnasında bilgilerin doğru bir şekilde girilmesine özen gösterilmesi gerektiği ifade edilebilir.

Araştırma Konusu ve İçeriği

Analize tabi tutulan doktora tezleri araştırma konusu açısından incelendiğinde detayları tablo4'te verilmiştir.

Tablo4. Araştırmaya Dâhil Edilen Doktora Tezlerin “Araştırma Konusu” Değişkenine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
	f	%
Felsefe	16	17,4
Din	13	14,1
Din; Sosyoloji	11	12
Din; Felsefe	10	10,9

Din; Eğitim ve Öğretim	9	9,8
Sosyoloji	6	6,5
Din; Tarih	4	4,3
Eğitim ve Öğretim	4	4,3
Din; Felsefe; Sosyoloji	2	2,2
Din; Psikoloji	2	2,2
Din; Siyasal Bilimler; Sosyoloji	2	2,2
Eğitim ve Öğretim; Sosyoloji	2	2,2
Felsefe; Sosyoloji	2	2,2
Din; Eğitim ve Öğretim; Psikoloji	1	1,1
Din; Eğitim ve Öğretim; Sosyoloji	1	1,1
Din; Eğitim ve Öğretim; Tarih	1	1,1
Din; Felsefe; Psikoloji	1	1,1
Din; Sahne ve Görüntü Sanatları	1	1,1
Din; Sanat Tarihi	1	1,1
Felsefe; Güzel Sanatlar	1	1,1
Felsefe; Siyasal Bilimler	1	1,1
Felsefe; Tarih	1	1,1
Toplam	92	100

Tablo4'e göre analiz edilen tezlerin 16'sı (%17,4) felsefe, 13'ü (%14,1) din, 11'i (%12) din ve sosyoloji, 10'u (%10,9) din ve felsefe, 9'u (%9,8) din ve eğitim-öğretim, 6'sı (%6,5) sosyoloji, 4'ü (%4,3) din ve tarih, 4'ü (%4,3) eğitim ve öğretim, 2'ser tez (%2,2) "din, felsefe ve sosyoloji", "din ve psikoloji", "din, siyasal bilimler ve sosyoloji", "eğitim-öğretim ve sosyoloji", "felsefe ve sosyoloji" ve son olarak 1'er tez (%1,1) ise "din, eğitim-öğretim, psikoloji", "din, eğitim-öğretim, sosyoloji", "din, eğitim-öğretim, tarih", "din, felsefe, psikoloji", "din, sahne-görüntü sanatları", "din, sanat tarihi", "felsefe ve güzel sanatlar", "felsefe ve siyasal bilimler", "felsefe ve tarih" konularında hazırlanmıştır.

Hazırlanan bu tezlerin konu içeriğine bakıldığında beyin temelli öğrenmenin din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde akademik başarı ve kalıcılığa etkisi, Dinlerin intihar olgusuna bakışı, Din eğitimi açısından Kur'an'da, doğru düşünme, Değerler eğitimi, İslâm medeniyetinin oluşum sürecin, göç ve toplumsal değişme, Üniversite öğrencilerinde dindarlık, dini değerlerdeki değişime, yaklaşımı üzerine sosyolojik inceleme, İbn Sînâ felsefesi ve sezgi teorisi, Diyanet İşleri Başkanlığı, mantık ve felsefe, Fârâbî, Postmodern imge toplumu: Sosyo - psikolojik ve felsefi analiz, Papa, Tanrı algısı, hacılık, Japon Budizmi, Katolik Kilisesi, Açık teizm bağlamında Tanrı'nın önbilgisi ve insan hürriyeti, Din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin din okuryazarlık becerisi, Tanrı ve mükemmellik kavramı, İnsanın anlam arayışı, Türk sinemasında din ve modernleşme, İbn Haldun, Alternatif okul yaklaşımlarında din ve değerler eğitimi, Sosyal medyada din algısı (Twitter örneği), kaynaştırma eğitimi, Postmodern tüketim anlayışında dindar yaşam biçimleri, Türkiye ve Norveç devlet okullarında din öğretimi, dini gelişim kuramları bağlamında dini içerikli çocuk kitapları, Din Kültürü ve

Ahlak Bilgisi dersinde zihin haritası oluşturma'nın öğrenci başarısına, kalıcılığa ve öğrenmedeki duyuşsal özelliklere etkisi, Üç yol kavşağında (akıl, deney, sezgi), felsefe, bilim, din ve toplum ilişkisi, Umut-iyimserlik ve dindarlık ilişkisi, Pragmatik iman anlayışı, Bireyselleştirilmiş öğretim programı ile din eğitimi, kutsal kitap ve dünyevileşme, kutsal bir mekân olarak Kudüs, Dini bir değer olarak tevekkül gibi konuların araştırma konusu olarak seçildiği görülmektedir.

Diğer taraftan bazı tezler sisteme kayıt yapılırken konu bölümlerinin kendi alanı dışında işaretlendiği veya daha genel yazıldığı göze çarpmaktadır. Örneğin Din eğitimi ile ilgili bir çalışma felsefe konusu altında gösterilmişken yine din eğitimi ile ilgili başka bir çalışma ise sadece din konusu altında genel konu başlığı verilerek eğitim-öğretim alanı kısmı yazılmamıştır.

Araştırma Yöntemi, Veri Toplama Aracı ve Örneklem Türü

Analize dâhil edilen doktora tezleri araştırma yöntemi bakımından incelendiğinde veriler tablo5'te gösterilmiştir.

Tablo5. Araştırmaya Dâhil Edilen Doktora Tezlerin “Araştırma Yöntemi” Değişkenine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
	f	%
Karma araştırma yöntemi	6	6,5
Nicel araştırma yöntemi	17	18,5
Nitel araştırma yöntemi	69	75,0
Toplam	92	100,0

Tablo5'e göre analize dâhil edilen tezlerin 69'u (%75) nitel araştırma yöntemini, 17'si (%18,5) nicel araştırma yöntemini ve 6'sı ise (%6,5) karma araştırma yöntemini tercih etmiştir. Hazırlanan bu tezlerin kullandıkları veri toplama araçları ise tablo6'da verilmiştir.

Tablo6. Araştırmaya Dâhil Edilen Doktora Tezlerin “Veri Toplama Aracı” Değişkenine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
	f	%
Doküman	62	67,4
Anket Ve Ölçek	9	9,8
Anket	7	7,6
Görüşme	5	5,4
Anket, Ölçek Ve Görüşme	2	2,2
Görüşme Ve Gözlem	2	2,2
Ölçek	2	2,2
Gözlem	1	1,1
Gözlem, Görüşme, Anket	1	1,1

Ölçek Gözlem Görüşme	1	1,1
Toplam	92	100,0

Tablo6'ya göre analize dâhil edilen tezlerin 62'si (%67,4) doküman analizine dayanırken, 9'u (%9,8) anket ve ölçek, 7'si (7,6) sadece anket, 5'i (%5,4) görüşme, 2'ser tanesi (%2,2) "anket, ölçek ve görüşme", "görüşme ve gözlem" ve "ölçek", son olarak 1'er (%1,1) tanesi veri toplama aracı olarak "gözlem", "gözlem, görüşme, anket", "ölçek gözlem görüşme" kullanmışlardır.

Örneklem türü söz konusu olduğunda doktora tezlerinde ciddi çeşitlilik mevcuttur. Araştırma yöntemi nicel olarak belirtilen ve çalışma grubu başlığı altında açıklama yapılan 30 doktora tezinin çalıştıkları bireylere göre dağılımı ise tablo7'de verilmiştir.

Tablo7. Araştırmaya Dâhil Edilen Doktora Tezlerin “Çalışma Grubu” Değişkenine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
	f	%
Rastgele Seçilmiş Yetişkin Bireyler	8	26,7
Üniversite Öğrencileri	6	20,0
Öğretmenler	3	10,0
İmamlar	2	6,7
Lise Öğrencileri	2	6,7
Ortaokul Öğrencileri	2	6,7
Akademisyenler	1	3,3
Almanya Doğumlu Türkiye’de Yaşayan Gençler	1	3,3
Hacca Gidecek ve Hacca Gitmiş Kişiler	1	3,3
Hafızlar	1	3,3
Hükümlüler	1	3,3
Mezun, Akademisyen ve Üniversite Öğrencileri	1	3,3
Okul Yöneticileri ve Öğretmenler	1	3,3
Toplam	30	100,0

Tablo7'ye göre analize dâhil edilen tezlerin 8'i (%26,7) rastgele seçilmiş yetişkin bireylerle çalışırken 6'sı (%20) üniversite öğrencileri, 3'ü (%10) öğretmenler, 2'ser (%6,7) tez “imamlar”, “lise öğrencileri” ve “ortaokul öğrencileri”, 1'er (3,3) tez "Akademisyenler", "Almanya Doğumlu Türkiyede Yaşayan Gençler", "Hacca Gidecek ve Hacca Gitmiş Kişiler", "Hafızlar", "Hükümlüler", "Mezun, Akademisyen ve Üniversite Öğrencileri" ve son olarak "Okul Yöneticileri ve Öğretmenler" ile çalışmışlardır.

Sonuç ve Tartışma

Araştırma sonuçlarına bakıldığında doktora tezleri en az 2018 yılında, en çok ise 2015 yılında yayınlanmıştır. 2018 yılında rakamın düşük çıkmasının sebebi bu çalışmanın hazırlandığı tarihin senenin ortasına denk gelmesinden dolayı kaynaklandığı söylenebilir. 2018 yılını hariç tutacak olursak son yıllarda 47-23-18 şeklinde bir düşüş eğiliminin olduğunu söylenebilir. Bu

durumun en önemli sebebi olarak doktora tez çalışmalarının oldukça emek isteyen detaylı çalışmalar olmasından kaynaklandığı ve hazırlanmasının uzun yıllar aldığı gösterilebilir. Bu durum yapılan diğer bazı çalışmalarda da dile getirilen bir husustur (Acuner & Türkan, 2016).

Araştırmada incelenen doktora tezlerinde en çok yayınlandığı üniversiteye bakıldığında Ankara ve Süleyman Demirel Üniversitelerinin ezici bir üstünlüğünün olduğu söylenebilir. Ankara ve Süleyman Demirel Üniversitesinin ülkemizin köklü üniversitelerinden olduğunu düşünürsek bu durum oldukça olağan karşılanmalıdır. Özellikle doktora düzeyinde bu kadar çok çalışmanın bu üniversitelerden çıkması, bu üniversitelerde yer alan Felsefe ve Din Bölümü öğretim üyelerinin akademik anlamda yeni yetişen doktora öğrencilerine yaptıkları yatırımların bir sonucudur denilebilir. Aynı zamanda bu üniversiteler ve diğer araştırmaya dâhil edilen üniversitelerde okutulan ana dilin Türkçe olması sebebiyle yayınlanan doktora tezlerinin birisi hariç tamamının Türkçe olarak yayınlanması doğal bir sonuçtur.

Araştırmaya dâhil edilen doktora tezleri araştırma konusu bakımından değerlendirildiğinde bu konuların çok geniş bir yelpazede yer aldığını görmek mümkündür (Felsefe, Din, Sosyoloji, Felsefe, Eğitim ve Öğretim, Sosyoloji, Tarih, Psikoloji, Siyasal Bilimler, Sahne ve Görüntü Sanatları, Sanat Tarihi, Güzel Sanatlar). Felsefe ve Din Bilimleri Bölümünün yapısı dolayısıyla yayınlanan doktora tezlerinin konusunun çeşitlilik göstermesi, yani tüm tezlerin belirli bir konu alanı ile ilgilenmemesi sevindiricidir. Bununla birlikte söz konusu bu tezler en çok Felsefe, Din ve Sosyoloji alanlarında hazırlanmıştır. En az sayıda ise Sahne ve Görüntü Sanatları ile Güzel sanatlar konu alanında tezin hazırlandığını söylemek yanlış olmaz.

Araştırmaya dâhil edilen tezlerin içeriği incelendiğinde eğitim modellerinden olan beyin temelli öğrenmeden, değerler eğitime, mantık ve felsefeden alternatif okullarda din öğretime kadar ciddi bir çeşitlilik mevcuttur. Sadece bir içerik alanında bir yoğunlaşma görülmemiş, sadece İslam ve Müslümanlık ile ilgili ilgili çalışılmamış, aynı zamanda Katolik kilisesi, Japon budizmi ve Norveç okulları gibi içeriklere de yer verildiği görülmüştür. Bu durum Felsefe ve Din Bilimleri Bölümünde çalışan akademisyenlerin dünyaya dar bir pencereden bakmadığının açık bir kanıtıdır.

Analizde yer alan doktora tezleri araştırma yöntemi açısından incelendiğinde nitel araştırma yöntemlerin çokluğu göze çarpmaktadır. Bu tezlerin bazılarında frekans ve yüzde değerleri verilse de tezlerin yöntem bölümünde “nitel yöntemdir” ifadesi açıkça göze çarpmaktadır. Bu tezlerin büyük bir çoğunluğu literatürü, yani geçmiş belge ve kitapları incelerken bir kısmı ise dinlerin bazı kavramlara olan bakış açılarını incelemektedir. Bu durum yapılan benzer çalışmalarda da tespit edilmiştir (Yorulmaz, 2016). Analize dâhil edilen doktora tezlerine bakıldığında ardından çoğunluk olarak “nicel yöntemler” gelmektedir. Nicel yöntemlerde genellikle ölçek ve anketler ile sayısal verilere gidilerek betimsel istatistiklere yer verilmiştir. Sayıca üstünlük anlamında son olarak karma çalışmalar gelmektedir.

Araştırmaya dâhil edilen tezlerin kullandığı verilere bakıldığında büyük bir çoğunluğunun “doküman” olduğu görülmektedir. Felsefe ve Din Eğitimi Bölümünün yapısı ve içeriği gereği bu durum oldukça normaldir. Ardından anket ve ölçek türünde veri toplama araçlarının tercih edildiği görülmektedir. Bu tercihler çoğu zaman araştırma amacına hizmet eder.

Son olarak analiz edilen doktora tezlerinin çalıştığı kişiler incelendiğinde en büyük çoğunluğun rastgele seçilmiş yetişkin bireylerden oluştuğu görülmektedir. Felsefe ve Din bilimleri konusu söz konusu olduğunda, geçerli ve güvenilir verilere ulaşabilmek adına bu seçim oldukça yerinde olduğu söylenebilir. Fakat örneklem olarak en küçük azınlığın (toplam 3 doktora tezi) Akademisyenler, Hacılar ve Hafızlar ile ilgili olduğu görülmektedir. Akademisyenlerin, Hafızların ve Hacıların veri toplama açısından değerli bireyler olduğu düşünüldüğünde bu durumun dikkat çekici biçimde düşük olduğu ifade edilebilir.

Araştırma sonuçları paralelinde karma araştırma yöntemi ile tasarlanmış çalışmalar her ne kadar her araştırma konusuna uygun olmasa da, nicel ve nitel yöntemin avantajlarını bir arada kullanacağından dolayı, Felsefe ve Din Bilimleri bölümlerinden yayınlanan doktora tezlerinde daha sık bir şekilde tercih edilmesinin gerektiği söylenebilir. Ayrıca Türkiye’de yer alan büyük ve köklü üniversitelerde Felsefe ve Din Bilimleri bölümlerinden daha fazla doktora tez çalışmasına ağırlık verilmesi gerektiği ve detaylı doktora çalışmalarında iyi bir veri kaynağı olarak kabul edilen “akademisyenler, din görevlileri vb. görüşlerinden istifade edilmesinin yararlı olacağı bir öneri olarak verilebilir. Diğer yandan yapılacak çalışmalara doğru verilerin sağlanması açısından YÖK’ün tez veri tabanına bitirilen çalışmaların dil, konu vb. bilgilerinin doğru bir şekilde girilmesine özen gösterilmesi gerektiği ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

- Acuner, H. Y. & Türkan (2016). Türkiye’de Din Eğitimi Alanı’nda Yapılan Lisansüstü Çalışmaların Yönelimleri, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9 (43), 1334-1343.
- Aşıkoğlu, N. Y. (2011). Din Öğretiminde Öğretmenin Rolü ve Din Dersi Öğretmeni Yeterlilikleri (Türkiye Örneği). Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 15(1), 5-13.
- Aybey, S. (2015). Diyanet İşleri Başkanlığı Aile Ve Dini Rehberlik Bürolarına Gelen Soruların Analiz Ve Değerlendirilmesi (Ege Bölgesi Örneği), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. A., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2005). *Educational research: planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*, NJ: Pearson Prentice Hall.
- Falkingham, L.T. ve Reeves, R. (1998). Context analysis- a technique for analysing research in a field, applied to literature on the management of R and D at the section level. *Scientometrics*, 42(2), 97-120.
- Miles, M.B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. USA: SAGE.
- Öncü, A. (2015). Değerler Eğitimi Bağlamında Ahmet Hamdi Tanpınar ve Oğuz Atay'da Değerler. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods*, CA: Sage Publications Inc.
- Sain, M. (2014). Diyanet İhtisas Kursiyerlerinin Felsefe ve Din Bilimleri Derslerine Yönelik Tutumları İle Dini Tutumları Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Sümer, N. (2015). Dinlerin İntihar Olgusuna Bakışı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Taşkıran, A. (2013). İlahiyat Fakültesi Müfredatında Felsefe Ve Din Bilimleri Bölümü Derslerinin Yeri Ve Fonksiyonlarına Dair Bir Araştırma (İlahiyat Fakültesi Öğrencileri Örneği). *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 22(1), 240-266.
- Topdemir, H. G. (2009). Felsefe Nedir, Bilgi Nedir?. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 23(1), 119-133.
- Yavuz, E. (2015). Türkiye'de Köy İmamlarının Sorunları - Pınarbaşı Örneği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Yorulmaz, B. (2016). Türkiye’de Din Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Çalışmalar Hakkında Genel Bir Değerlendirme, Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi, 12 (46), 41-62.